

Arbeidersamfundet

Mysens kultursentrum gjennom 40 år fra 1922 til (1958) 1962

Av Kjell-Harry Olausen

Når Mysens historie skal fortelles, kommer vi ikke utenom Arbeidersamfundets rolle som kulturell «høyborg» i Mysen kommune og i Eidsberg kommune. Arbeidersamfundet hadde sin rolle som kulturbygger i nesten hele Mysen kommunes eksistens, i 40 år.

Arbeidersamfundet ble, som navnet indikerer, bygget av Arbeiderbevegelsen. Institusjonen hadde sin forhistorie. Arbeiderbevegelsen i Eidsberg hadde før 1922 sitt bygg på Høytorpjordet:

«Folkets hus», eller «Håkonshallen» som vi også kalte bygget. Men etter en strid innad i arbeiderbevegelsen ble denne splittet i 1921, og den moderate delen av bevegelsen, Eidsberg Socialdemokratiske Arbeiderforening bygget sitt nye bygg i Smedgata i krysset mellom Smedgata og Anton H. Granlis gate. Bygget fikk navnet «Arbeidersamfundet» og sto ferdig i 1922 med en grunnflate på 266 kvm., så dette ble et ruvende bygg etter datidens standard. Nybygget ble bygget i to etasjer pluss kjeller.

Arbeidersamfundet i Smedgata, en gang Mysens kulturelle høyborg i 40 år, sto ferdig bygget i 1922. Foto fra Mysen-leksikon.

At bygget fikk sin plass i Smedgata sier litt om området og gatas sentrale plassering i Mysen på den tiden. Smedgata var Mysens hovedinnfartsvei fra syd og øst, så slik sett var det mange som måtte passere Arbeidersamfundet på sin vei inn i Mysenbyen. Bygget ble plassert på en ledig tomt i krysset Anton H. Granlis gate/Smedgata ved siden av garveriet og blikkenslagerverkstedet til Smerkerudgutta. (I dag er denne tomten en del av Bergerkrysset Autos forretningsområde.)

Bygget for kultur og politikk

Det lå nok som en forutsetning at dette bygget skulle bli kulturens sentrum i Mysen med omegn da det ble innredet en liten sal i første etasje på 70 kvm., og en stor sal i andre etasje på 170 kvm. som ble lagt til rette for å fungere som møtelokale, festsal og lokale for kinodrift. Her ble det bygget scene med kinolerret, samt et galleri med tillegg av sitteplasser. Lillesalen i første etasje egnert seg godt for mindre forsamlinger, og lå godt til rette for servering fra kaféen som lå i samme etasje. I tillegg var det også plass til to små butikklokaler i første etasje med egen inngang fra Smedgata. Samfundskaféen hadde inngang fra Anton H. Granlis gate, og opp ei trapp. Det hører til historien at bakken nedenfor trappa var vårt faste sted for å kaste på «stikka» hver vår etter at snøen var borte.

Men Arbeidersamfundet hadde også to leiligheter som ga plass til vaktmesterbolig og en utleieleilighet. Under krigen og tidlig på 1950-tallet bodde mamma og pappa i den ene leiligheten, og *Olga* og *Håkon* (*Syver*)

Syversen i den andre. *Olga* var også den som drev Arbeidersamfundets kafé i mange år på 1950-tallet, og mamma hadde deltidsjobb der.

For å beskrive byggets funksjoner så var hovedinngangen til salene i begge etasjer rett inn fra Smedgata. Det var jo praktisk, for da kunne køen av besøkende til kinoforestillinger, revyer eller andre arrangementer strekke seg oppover fortauet mot Bergerkrysset. Billettluka var i første etasje rett ved siden av inngangen til lille salen, mens selve den store salen lå en trapp opp. Der oppe var det også et galleri med plass til en del besøkende. Om vi prøvde å sitte der under kinoforestillinger, ble vi jaget vekk av de store gutta som skulle sitte der med jentene sine. Første etasje hadde også en liten butikk ut mot Smedgata. Om inngangen hadde en bred og fin trapp, så var nødutgangen, som fungerte som den vanlige utgangen fra storesalen, ned en bratt smal trapp ut mot Anton H. Granlis gate.

Mangfoldig profil

Arbeidersamfundet skulle selvsagt betjene arbeiderforeningen med tanke på foreningens møtevirksomhet, foredragsmøter og fester. Men salen ble også utleid til kinodrift, og Mysen kommunale kino holdt til der frem til 1958, da Festiviteten åpnet sine dører til en moderne og spesialbygd kinosal. Den store salen ble også mye benyttet til juletreffester, danseskole og årsmøter for Mysen Turn- og Idrettsforening. Hver gang MTIF avholdt sine årsmøter var salen full av folk, og det var kamp om styreverv i foreningen, spesielt var det kamp om formannsvervet

som hadde høy status i Mysen Men som en kuriositet ble det også avholdt andre spesielle tilstelninger i Arbeidersamfundet, blant annet var det for eksempel både boksestevner og turnoppvisninger i salen. Idrettshaller var bare et fjernt begrep på den tiden, vi brukte det vi hadde på best mulig vis.

Revylivets glansperiode

Arbeidersamfundet ga nå opphavet til en oppblomstring av forenings- og kulturlivet i Mysen, mye i regi av Mysen Turn og Idrettsforening – MTIF, som arrangerte en rekke revyer – Mysenrevyene i mange år. Men her hadde også Mysen damekor og Mysen mannskor en betydelig rolle som revyskapere.

Revylivet i Mysen fikk nye forutsetninger nå når det var bygget en storstue som rommet en stor sal med scene, og med plass til totalt 305 besøkende, fordelt på 220 i salen, 40 under galleriet og 45 på galleriet. Tallene er gitt i medhold av en plan over salen med sitteplasser fra 1950-tallet. Dette er nok godt i overtall av hva brannvesenet hadde godkjent i dag. Men det var nok mer liberalt før i tiden, og det gikk alltid bra. Når det var kino, møtevirksomheter og revyer ble det satt på plass gode «kinostoler» slik at publikum kunne sitte godt og kose seg under forestillingene.

Triggende guttedager

Årsaken til min interesse knyttet til aktiviteter i «Samfundet», som var navnet bygget hadde på folkemunne, har egentlig røtter langt tilbake til mine barndomsår. Vi gikk jo på kino i Samfundet, og vi gikk på danseskole og

på juletreffester. Etter hvert hørte jeg også om disse revyene som ble omtalt som «Mysenrevyene», og kunne se lang, lang kø fra inngangen til Samfundet, oppover langs Smedgata og helt opp til Bergerkrysset. Da bodde vi i «Lytomtgården» (i dag en del av tomta til bilforretningen til Bergerkrysset Auto) og kunne derfor følge denne aktiviteten på nært hold.

En parentes om verneplaner

Men interessen tok virkelig fart nå i voksen alder. I jobbsituasjonen ble jeg etter hvert veldig opptatt av at kommunen måtte verne gamle byggområder i Mysen som kunne videreføre vår «Mysen-identitet». Vi fikk deretter vedtatt en verneplan for Mysen hvor vi i tillegg til Arbeidersamfundet også fikk vernestatus på kjente og kjære bygninger i Mysen. I verneplanen inngår da selvfølgelig Arbeidersamfundet sammen med Brandsrudgårdene og Apotekergården i Smedgata. Så kommer kornsiloen, Banemesterboligen og lokstallen, samt Krosbygården. Bygårdene langs Jernbanegata som Aabergegård, Indremisjonsgården og Solhøi 1 og 2, og lenger opp i byen; Bakergården til Andresen og den gamle sveitserboligen hvor kjøpmann Lund bodde, i dag ofte omtalt som «Mimgården».

Så har også selvfølgelig Mysens opphav i form av gårdstunet med hovedbygning, parkanlegg og trær på Nordre Mysen gård fått sin vernestatus, både gjennom reguleringsplan og verneplan. Festiviteten og Mysen skole, samt selvfølgelig Heggibyningene, er vernet. Men også «smugene» i Mysen har sin bevaringsstatus med henvisning

til vår «Mysen-identitet», og disse har jeg beskrevet i eget hefte.

Så er det bare å håpe at Mysens identitet ivaretas også i fremtidig byutvikling, byggeskikk og estetikk, som beskrevet i sentrumsanalysen fra 1998. Der er det vedtatt at Mysen skal holde på sin status som en attraktiv småby i fremtiden, men det virker som om dette vedtaket er glemt, og Mysens identitet er i ferd med å smuldre opp.

Tilbake til revyene

Men så tilbake til Arbeidersamfundet igjen og interessen for aktivitetene som fant sted der gjennom nærmere 40 år. Denne interessen tok igjen fart etter at jeg fikk overbrakt original- manus fra en rekke Mysenrevyer av *Grethe Løken*. Hun hadde i sin tur fått dette materialet fra *Ragnhild Dahlstrøm* da hennes mann *Trygve* hadde vært en pådriver til revyene gjennom mange år.

Det hører også til historien at jeg en gang på 1960-tallet kom over de kulissene som stort sett ble brukt under revyene. Disse fant vi ved en tilfeldighet i snekkerfabrikken til Larsen i Folkenborgveien. Disse var fine og kunstferdig laget, husker jeg, men beklageligvis var det ingen som tenkte på bevaringsverdien av disse den gangen. Kulissene er nok helt sikkert tapt for alltid. Men manus og historier knyttet til Mysenrevyene bør bli nedskrevet. Funnet av disse originale manus er årsaken til at jeg nå griper til pennen for å skrive ned litt av historien, slik at dette kapittelet i Samfundets historie kan bevares for ettertiden.

Den første revyen i Arbeidersamfundet ble satt opp allerede høsten 1922, straks etter at

bygget sto ferdig til bruk. Dette var da selvfølgelig en revy som omhandlet livet i den nye kommunen, Mysen kommune, som ble etablert i 1. juli 1920. I enhver revy skal det være en egen sang som omhandler temaet, noe som også var tilfellet her. Det ble forfattet en tekst etter melodien «Jeg går på Karl Johan» og hadde 11 vers, hvorav første og siste vers lød slik:

*Her paa Mysen det er saa deilig,
Thi det er saa mange ting som
Er beleilig
Her blir man klippet og barbert
Og om man ogsaa vil bli let nedrakkeret
Og naar man bort paa stationen gaar,
Der jentene i flokke staar
Og ønsker at et lite slag skal staa.*

Da kommer vi selvfølgelig til Smedgata i siste vers:

*I smedens gade der kan man trave
Og aande i sig den gode luft
I bekken rinder saa mange baciller
Saa man har nok med at sluge dem*

Vi minner om,

M. T. I. F.s revy som spilles lørdag i Arbeidersamfundet Mysen. Som en ekstra atraksjon kan nevnes at landslagets populære centerforward Jørgen Juve er invitert som gjest sammen med Dagbladets sportsklubb, som umiddelbart før spiller mot Ludres Idrettslag. Etter revyen er det dans. The Moonlight Players spiller siste slagere.

„Vi hamstrer“ for fullt hus.

Revyen «Vi hamstrer» blev opført for overfylt hus i Arbeidersamfundet igår. De nummererte billetter var utsolgt tidlig på dagen, og allerede ved 7,30 tiden var det lang kø utenfor lokalet.

La det med engang være sagt at revyen sto godt an blandt det store publikum og det økonomiske resultat var helt strålende. Nettop slik skal en revy settes op, og dette har Thor A. Kroeby æren for. Skjært og alvor skal veekle med passe mellomrum. Når der til kommer, som tilf. igår et godt sammenspillt orkester, en dyktig sceneledelse og gode amatører er allerede betingelser tilstedeværende for suksess. Viser og sketcher må legges på de krefter som har betingelse for å gjennomføre det til alles tilfredshet.

Conferanser Helge Paulsboe, er ikke ukjent av publikum på Mysen. Den vanskelige oppgave som var lagt på hans skulder mestret han ypperlig og fikk publikum med allerede fra sin første introduksjon. Forøvrig festet vi oss spesielt ved de unge, men lovende debutanter, frk. Eva Lundberg og Trygve Dahlstrøm. Frk. Lundbergs vise «Vårt ideal» blev sunget med fynn og klønn og høstet hjertelig bifall og hennes Gerd-parodi var så allende at sangen måtte tas dakupo. Hun blev med ett meget populær hos publikum, og vil nok senere bli selvskreven på rollelisten i fremti-

dige revyer på Mysen. Den annen debutant Trygve Dahlstrøm har en vakker stemme og fører sig godt på scenen. Toppen nådde han i visen «Lundebys». I det alvorlige innslag hadde han en god ting i sangen «Mor er det mors». Det var nok ikke fritt for at en og annen tåre falt.

Kronen på verket i den morsomme genre sette nå Knut Smerkerud og vi nevner: Loftstrydding, et par sketcher og nådde sitt klimaks som Truls i barnetimen (som forresten blev litt for lang). Han fikk som vanlig latteren på gull og fortjente fullt ut den applaus som blev ham tildel. Ved siden herav stod frk. Valborg Eibak, frk. Dagmar Grefalle, som begge er velkjente amatører på Mysen, samt Lars Hagens ledelse av allsangen var meget god. Lille Aaslaug Opsahl var net der hun stappet og høstet veldig applaus.

I det hele tådro alle til å gjøre aftenen til litt av en suksess.

Da mange desverre ikke kom inn, blev det tatt bestemmelse om å sette revyen op påny imorgen torsdag 30. nov. Straks dette blev kjent, kom flere bestillinger på billetter. De som vil ha en munter og festlig aften bør sikre sig sitteplass straks. Se annonse.

Komiteen ber oss opplyse at den så meget må beklage de feil som var opstått ved dobbeltvalg av andel billetter. Årsaken til dette var den kolossale efterspørsel efter billetter.

REVYEN

„Vi hamstrer“

opføres i Arbeidersamfundet, Mysen
tirsdag fk. 28. novbr. kl. 20,30.

ORKESTERMUSIKK.

Bill. numr. kr. 1,50, unumr. 1,00.

Forhåndssalg i Mysen Papir og Kortevarer. Tlf. 320.

Påminnelse, annonse og anmeldelse av revyen «Vi hamstrer» som ble spilt i 1933. Utklipp fra Indre.

„Vi hamstrer“.

Det var like overraskende som morsomt å oppleve en slik aften, som den i Arbeidersamfundet tirsdag aften. Hvem kunde tenkt sig at en, efter forholdene, såvidt god revy kunde bli til på så kort tid.

Det viser sig at det ikke er mangel på amatørkrefter i Mysen. Jeg vil i denne forbindelse få lov til å lykkesønske debutantene frk. Lundberg og hr. Dahlstrøm. Det var en fryd å høre deres sang, både i skjemt og alvor. Hr. Paulsboes rolle som konferanser var helt glimrende, og heller ikke å forglemme hans «dialog». Hr. Knut Smerkerud er jo den «gamle gode» i et og alt og Truls blev kopiert op i dagen. De øvrige er jo av den «gamle garde» som vi ofte har sett på «de skrå bredder» det siste, gjorde sine saker bra, jeg vil da fremheve hr. Hagen i allsangen. «Daglig liv i Norden» tror jeg vilde gjort sig bedre, fremført av en mannsstemme f. eks. Knut Smerkerud.

Forøvrig var det en meget morsom aften, som ingen bør la gå fra sig nu når det blir opført igjen. Jeg håber også med det samme at amatørerne vil fortsette med sitt velledige revyarbeide.

K. L.

*Et tuberkel-hjem vi har faat
Og kloakken er lagt saa godt,
saa bacillerne fritt kan bevege sig.
Er sundhetskommisjonen død,
Eller er den ikke født
Saa den kan lugte bekkens duft saa Sød?*

Men det er også andre revyer tilbake i perioden før krigen. Vi hadde for eksempel revyen «Tilbake til naturen» i 1933, «Godt humør» kom i 1934 i regi av MTIF med bistand fra Mysen Strykeorkester, deretter revyen «Turnraketten» i 1936. I denne revyen hadde man fått inn et virkelig stort revynavn fra førkrigstiden, nemlig *Jens Book-Jensen*, et kjent navn fra revyeteateret Chat Noir i Oslo. Hvordan revygruppa klarte kunststykket å få ham til lille Mysen er en gåte, men det sier litt om engasjementet og kontaktnettet til

enkelte i revymiljøet i Mysen. Revyen ble for øvrig en kjempesuksess og hadde derfor flere oppsetninger med fulle hus. Til slutt kan jeg også nevne en revy fra tiden like før krigen, «Fart i firinga» som ble satt opp i 1939.

Det ble mange revyer i Arbeidersamfundet i disse årene, og som det fremgår av oversikten, var revygruppa meget aktive i 1930–40-årene, og også etter krigen og til midt på 1950-tallet, mye takket være Mysen Turn- og Idrettsforening som hadde sin egen aktive revygruppe.

Krigstiden

Krigstiden fra 1940–45 var en mer stille periode for denne type aktiviteter. I disse fem årene la den tyske okkupasjonsmakten stort beslag på Samfundet og rekvirerte bygget til egne

Thor A. Krosby var en av mange som sto for revyene, her som konferansier foran noen av de flotte kulissene som ble laget. Foto utlånt av Jul Aage Krosby.

aktiviteter, noe Mysens befolkning ikke kunne gjøre noe med. Dette fremgår av et bilde tatt utenfor Samfundet i denne perioden, der vi ser flere tyske soldater på vei inn i bygget. Mysen var jo under krigen blitt en festningsby, eller kanskje jeg skal si en garnisjonsby med en større tysk militær forlegning på Høytorp fort. Tyskerne brukte fortet som rekonvalesentleir for egne soldater før de skulle ut i krigen igjen. Fangeleiren, også benevnt «SS-Sonderlager Mysen», bidro nok også til det store antallet tyske soldater i Mysen, men den ble ikke anlagt før på slutten av krigen.

Tyskerne trengte vel i den sammenheng å bruke kinosalen til å vise sine propagandafilmer. Ikke minst gikk nok filmavisens propagandafilm om: «Tyske seire både i Europa og i øst

langs Russlands stepper» for fulle hus. Det store slagordet på den tiden var «Deutschland siegt an allen Fronten». Et banner med dette slagordet hang for øvrig også på veggen på Stortinget i Oslo, godt synlig for alle på Karl Johan. Men i tillegg så nok soldatene også vanlige filmer. Tyskernes massive «okkupasjon» av Samfundet var til stor forargelse for Mysens befolkning. Mamma og pappa som bodde i Samfundet, fikk nok mye føling med denne forargelsen gjennom disse årene.

Men fra tid til annen kunne Mysens befolkning bruke salen til egne tilstelninger, men ikke til revyer, som kunne skape forargelse for okkupasjonsmakten. Revyer og tilstelninger ble det likevel. Jeg fant en gang ved en tilfældighet

Arbeidersamfundet var til sine tider rekvirert av tyskerne under okkupasjonen, med bl.a. kinosalen til bruk for egne forestillinger. Tekst og bilde fra Mysen-leksikon av Hans Wåler.

ARBEIDERSAMFUNDET, MYSEN

FREDAG 27. JUNI 1941.

Kl. 17.30 (5.30):

BARNEFORESTILLING:

Skuespillet „Rasjonelt fjøsstell“
og

Amatørkonkurranse for barn.

Man kan melde seg på forhånd til Øivind Larsen.

Entre 35 øre.

Kl. 20 (8):

FOR VOKSNE:

„Peer Gynt“ (Nye scener).

„Rasjonelt fjøsstell“.

ENTRE KR. 1,-. Arr.: Realskolens Elevsamfund.

Reklameplakaten for «Rasjonelt fjøsstell».

en original plakat som inviterte til barneforestilling i Samfundet fredag 27. juni 1941. Det var invitert til to aktiviteter denne dagen, den ene het «Rasjonelt fjøsstell», den andre «Amatørkonkurranse» for barn klokken 17.30. Inngangsbilletten kostet 35 øre.

Så samme dag klokken 20 var det tid for de voksne. Da ble det satt opp forestilling med scener fra «Peer Gynt» og en ny omgang med «Rasjonelt fjøsstell». Entre til forestillingen var kr 1, og arrangør var Realskolens elevsamfund.

Krigstidens Mysenrevyer

Men revyaktiviteten ble ikke helt lagt bort i krigsårene, noe fikk man tross alt tillatelse til. I 1943 hadde vi revyen «Det er servert» og i 1944 kom «Mot sommer og sol». Begge revyene

hadde innslag av underfundige tekster som sensuren ikke fattet de skjulte poengene i. Jeg har lest litt i manuset til revyen «Mot sommer og sol» som ble satt opp i 1944. Denne hadde nok et «snev» av håp om at krigen gikk mot slutten, noe tyskerne ikke klarte å fange opp, sikkert grunnet noe mangel på norsk-kunnskaper. Gruppen var nok også heldige da heller ikke norske NS-sympatisører forsto poenget. Eller kanskje skjønnte også disse at krigen nå gikk mot slutten?

I 1944 kom også revyen «Vi gjør hva vi kan for nødstedte landsmenn i Bergen». Inntektene fra denne siste forestillingen skulle gå til Bergen, der det tidligere dette året hadde vært en stor eksplosjon ombord i et nederlandsk lasteskip som lå til kai i byen. Denne dagen, den 20. april klokken 08.39, eksploderte skipet som het «Voorbode» på 120 tonn med en last bestående av 100 tonn dynamitt, 50 kasser lunte

og 180 000 fenghetter. Eksplosjonen førte til at 200 mennesker døde, de fleste nordmenn, 2000 ble hardt skadet. Eksplosjonen medførte også at 131 hus forsvant (blåst bort) i tillegg til at drøye 3500 hus ble mer eller mindre skadet. Et av disse var Haakonshallen som i sin tid var bygget av Eidsbergfødte kong Haakon Haakonsson som residens og festsal. Kanskje anene tilbake til Eidsberg ga støtet til denne revyen for å hjelpe Bergens befolkning. Men uansett, revygruppa kastet seg rundt, skrev en revy som fikk fulle hus, og sendte hele overskuddet til Bergen, til et hjelpefond.

Etterkrigstidens revyer

Etter krigen og utover på 1940- og 50-tallet kom aktivitetene i gang igjen for fullt. Nå arrangerte både Mysen mannskor og Mysen damekor sine revyer i Samfundet. Begge disse korene hadde aktive revygrupper. Men det var nok MTIF som var mest aktiv innen revyfronten i disse årene, og i 1947 hadde revygruppa følgende styre: *Thor A. Krosby, Gunnar Valebjørg, Valborg Martinsen, Sverre Eriksen, Bjarne Hansen* og med *Ole Johs. Randem* som formann. *Ole Johs.* og *Thor A.* var aktive personer i Mysen-samfunnet og hadde en finger med i det meste som skjedde. Disse herrer ble bare omtalt med fornavn, *Ole Johs.* og *Thor A.*, noe som tross alt ikke var helt vanlig i disse tider da «De»-formen var vanlig. Det sier nok mye om populariteten og den folkelige tilhørigheten disse herrene nøy i lokalsamfunnet.

Det ble arrangert revyer hvor inntektene skulle gå til forskjellige gode formål i lokalsamfunnet. MTIF

hadde i 1951 for eksempel en vårrevy hvor inntektene skulle gå til nytt idrettsanlegg på Mona. Overskriften på revyen var «I fellesskapets ånd bygges troen på oss selv», og inngangsbilletten kostet 50 øre. MTIF hadde kjøpt Mona-området allerede i 1947 for å bygge ny hovedarena for idrettsforeningen, og alle tilskudd var kjærkomne.

Denne revyen, som så mange andre, hadde *Thor A. Krosby* som konferansier. Men det var mange andre og veldig engasjerte personer som var med hele veien i denne revyperioden, blant annet som skuespillere. Verdt å nevne i denne sammenhengen er: *Tove Trippestad, Tom Trippestad, Ole Johs. Randem, Aslaug Opsahl, Knut «Nøtta» Lie, Thorbjørn Nygaard, Elise Smaadahl, Anne Marie Hafstad, Thordis Høiland, Sverre Eriksen, Arne Iversen, Tore Hafstad, Reidun Steen, Trygve Dahlstrøm* og *Reidar Berg*.

Men nevnes må også *Helge Paulsbo* som skrev revyen «Vi stamper oss frem» i 1951, videre *Torbjørn Nygård* og *Harald Nicolaisen*. Senere kom ungdommen i fokus med *Turid Grefslie, Tore Diskerud* og *Rolf Torp* blant flere. Nevnes bør vel også *Reidar «Stangen» Berg* og *Jorunn Uttisrud*. Dette er alle kjente navn og personer som vi i min generasjon ennå husker godt. Dette var personer som engasjerte seg og markerte seg godt i lokalsamfunnet på mange områder, også utenom revyene. Dugnadsånden var nok på topp i denne perioden etter krigen da alle sto på for å gjenreise lokalsamfunnet etter fem harde krigsår.

Utover på 1950-tallet hadde revyene også en egen ballettgruppe bestående av: *Aase Larsen, Gunvor Kristiansen, Solveig Johansen* og *Marit Strengen*.

Aktivt styre, skuespillere, ballett-gruppe og orkester!

Så man ser at Mysen-revyene hadde et aktivt styre, gode skuespillere, en fin ballettgruppe og ikke minst et fint orkester. Når jeg er inne på orkester, så må jeg i tillegg til Mysen Salongorkester, som fra 1951 var fast revyorkester i Mysen-revyene, nevne «Det Polske orkester» under ledelse av *Edmund (Piwo) Piwowarski*.

Dette orkesteret besto av tidligere polske fanger som var deportert til Norge som arbeidsslaver under krigen, og som hadde fått midlertidig tilhold i fangeleiren på Momarken etter krigens slutt. Mange av disse ble igjen i lokalområdet etter krigen og fikk varig opphold.

Polakkene markerte seg etter hvert blant annet som dyktige musikere, og hadde oppdrag utover å delta under revyene. Det Polske orkester var i mange år etter krigen ettertraktet som danseorkester.

Mysen-revyene var meget populære etter krigen, og det var forhåndssalg på billetter og alltid fulle hus. Utover på 1950-tallet fortsatte revyene frem til slutten av årtiet. Slik ble også 1950-tallet en gyllen revytid med ildsjeler som Trygve Dahlstrøm og Knut «Nøtta» Lie i spissen.

Disse to var i tillegg også med på å dra Momarkedet til de store høyder etter at dette markedet hadde gjenoppstått i 1950, etter initiativ av Arthur Skofterud. Ved overgangen til 1960-årene hadde Momarkedet overtatt kulturinitiativet i distriktet og alle krefter ble lagt ned der. Dessuten sto distriktets nye kulturelle høyborg, Festiviteten, der og innevarslet en

ny tid med russerevyer og andre tidstypiske kulturelle aktiviteter, og Mysen-revyene gikk over i historien.

«Piwo»

«Piwo» ble etter hvert en kjent kulturpesonlighet i Mysen og var i mange år dirigent for Mysen ungdomskorps og Mysen guttemusikk-korps. Jeg husker godt Piwo, eller «piss i vasken» som vi gutta i Mysen guttemusikk-korps kalte ham. Jenter fikk ikke være med i korpset på den tiden, det kom senere. Piwo var en streng dirigent, men kjempeflink. Piwo bosatte seg i Mysen etter krigen sammen med sin Anne Lise.

Mysen Salongorkester ble dannet av Edmund Piwowarski og hadde som nevnt sin debut i 1951. Det besto av hele 15 mann, og i tillegg til å delta på Mysen-revyene hadde dette orkesteret mange oppdrag på dansetilstelninger i distriktet. Da «Piwo» flyttet fra Mysen i 1960, ble orkesteret lagt ned.

Liste over revyer og titler:

Revyene ble satt opp gjennom mange år, og jeg har forsøkt å føre en så nøyaktig liste som mulig, nå i ettertid:

- «Tilbake til naturen» i 1933.
- «Godt humør» i 1934.
- «Turn-raketten» i 1936 sammen med Jens Book- Jensen.
- «Fart i firinga» i 1939.
- «Det er servert» i 1943.
- «Mot sommer og sol» i 1944, Mysen damekor.
- «Vi gjør hva vi kan» i 1944. Dette var en forestilling til inntekt for nødstedte landsmenn i Bergen.
- «-Schmell i boksen» i 1947.

- «Fart i firinga» ble satt opp igjen i 1948 for 30 fulle hus.
- «Ut i det blå» i 1948 sammen med Det Polske orkester.
- «Vi stamper oss frem» i 1951 med Hersleths kvartett.
- «Vel møtt igjen» i 1953.

Russerevyene i Arbeidersamfunnet

Etter krigen fikk Mysen-revyene en sterk konkurrent i russerevyene. Mysenrussen satte opp årlige revyer helt fra 1947. I 1948 kom det ingen russerevy, men det ble likevel en revy fra russens side som het «Jeppe på bjerget». Her hadde *John Herland* en fremtredende rolle, og det er jo noe å være stolt av som Smedgata-gutt. Mora hans, Petra, hadde butikk i Smedgata, og da var John Smedgata-gutt!

Etter dette fulgte russerevyene som perler på en snor i de kommende årene: «Å du slette tid» i 1949, «Frem med smilet» i 1950, «Vi tar sjansen» i 1952, «Den spanske flue» i 1954.

Lektor *Einar Jacobsen* var instruktør, og han var en vi skulle få god kjennskap til etter hvert. Jeg hadde Jacobsen som tysklærer senere, og han var en lærer som virkelig satte skrekk i en stakkar. Derfor er det litt artig å oppdage at han gjennom revyene hadde vist også andre sider av seg selv.

Så kom farsen «Det ble en gutt» i 1957 med Jacobsen involvert igjen. Siste kjente russerevy kom i 1960 og het «Flammedanserinnen».

Det var siste forestilling og teppefall for revyene i Arbeidersamfundets historie. Nå var den nye moderne Festiviteten arena for kulturlivet i Mysen med sin flotte sal og scene med orkestergrav, og sin elegante foajé.

Festiviteten innledet dermed en ny æra i Mysen og Eidsberg sitt kulturliv.

Salg og avvikling av Arbeidersamfunnet

I 1962 ble Arbeidersamfundet solgt da det ikke lenger var behov for bygget etter at Festiviteten sto ferdig i 1958. Kinoen flyttet dit, Mysen-revyenes epoke var over, kaféen var lagt ned etter at kinodriften ble lagt ned og tilbudet knyttet til øvrige aktiviteter i bygget var ikke lenger aktuelle. Bygget som institusjon var gått ut på dato.

Bygget ble kjøpt av Domus som startet kolonialbutikk i første etasje med *Harald Kvithyll* som daglig leder. I andre etasje ble det utleie til møbelhandler *Olafsrud*. Denne butikken hadde sitt tilhold der noen år, og så ble bygget kjøpt av *Olafsrud & sønn* i 1975. Olafsrud tok nå begge salene i bruk som møbellager. Leilighetene ble brukt som kontorer for butikken og begravellesbyrået.

Neste eier ble *Per Torper* som kjøpte bygget og bygde om begge etasjene til leiligheter. Per Torper har i sin tur også solgt bygget videre som et rent leilighetsbygg.

Men som nevnt er bygget regulert inn som verneverdig bygg i en bevaringsplan for Mysen sentrum. Dette innebærer at byggets fasader ikke kan endres, bortsett fra mindre vesentlige endringer. Så er det opp til oss å skrive ned og bevare historien, noe jeg har forsøkt meg på gjennom denne artikkelen.

Når det gjelder øvrige aktiviteter knyttet til kinodrift, danseskolen, boksestevner, som arena for turnopplæring og turnoppvisninger,

bridgekvelder og som møtesal, blant annet for MTIF har jeg tidligere skrevet om i artikkelen om «En Smedgata-gutts opplevelser».

Til sist:

et krigseksempel på en revyvis

I 1943 kom «Det er servert», og her er et lite utdrag, en sang som er en farse over knappheten på mat under krigen, om dårlig mat og andre utfordringer alle kjente til, og i form av hva som kunne foregå på en restaurant:

(Bør helst synges av en kelner i kjole og hvitt eller en kokk med stort hvitt forkle og høi hvit kokkelue, i begge tilfeller bør den som synger stå på gulvet foran scenen og på en liten trapp fra gulvet og opp til scenen, på hver side burde det stå tre unge damer i sorte kjoler, små hvite forklær og med en serviett over armen og synge med i refrenget.)

Mel: «Din munnsvarer nei, nei, dine osv.

I

Ordet jeg fikk,
For gammel skikk
Sier man skal ønske hver:
«velkommen her»
(slår ut med hånden mot scenen)
Servert er der,
Velkommen hver i sær.

Refreng:

Velkommen til bords her,
Her på dette kjente sted
Hva vi her skal vi servere
Håper vi glir sikkert ned.
Og er det no' som ei smaker,
Så svelg kun og si:
(Svelger) «det går nok» (Svelger) «Det går nok».
Og så skal De se det glir

II

Rettene her
Er litt for en hver
Her er muntert smil, litt gråt
Og som med mat,
Lekker på fat,
Velg hva De vil –
Vi byr.

Refreng:

Velkommen til bords her.....
o.s.v.

III

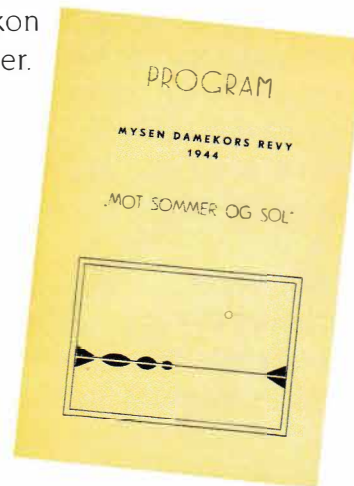
Hvad en revy
Kan ha å by
Må ei for hoitidlig tas
Det er kun spøk
Luftig som røk
Og så litt harselas

Refreng:

Velkommen til bords her.....
o.s.v.

Kilder:

- Originale manus fra Mysenrevyene
- Egne opplevelser
- Mysen-leksikon av Hans Wåler.

Revyprogrammet fra 1944.